

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра хореографії

На правах рукопису

КРОТІК БОГДАНА ІГОРІВНА
ВПЛИВ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ
ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДІ

Спеціальність: 024 Хореографія
Освітньо-професійна програма Хореографія
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
КОСАКОВСЬКА ЛЕСЯ ПЕТРІВНА
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри хореографії

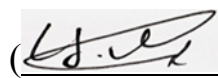
РЕКОМЕНДОВАНА ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4

засідання кафедри хореографії

від «10» листопада 2025 року

Завідувач кафедри

() М. ЦАПЯК

ЛУЦЬК-2025

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДІ.....	13
1.1. Поняття «патріотизм» у науковій літературі та його роль у духовному розвитку молоді.....	13
1.2. Значення національної культури як основи патріотичного виховання молоді.....	16
1.3. Хореографічне мистецтво як засіб формування патріотичної свідомості молоді.....	19
1.4. Українська народна хореографія як джерело смислів і художніх мотивів у сучасному патріотичному танці.....	23
1.5. Сучасні наукові підходи до вивчення впливу мистецтва на патріотичне виховання.....	27
1.6. Вплив медіа та цифрових платформ на патріотичне виховання через хореографію.....	30
1.7. Патріотичне виховання через міжкультурну взаємодію у хореографії...	31
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	34
2.1. Мета та завдання дослідження.....	34
2.2. Методика проведення дослідження.....	35

2.3. Результати дослідження.....	36
2.4. Аналіз впливу різних жанрів хореографії.....	37
2.5. Обговорення результатів впливу різних жанрів хореографії на патріотичне виховання.....	40
 РОЗДІЛ 3. СЦЕНАРНО-КОМПОЗИЦІЙНА РОЗРОБКА	
ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПОСТАНОВКИ «ЩЕДРИК»	42
3.1. Вибір теми та обґрунтування ідеї постановки.....	42
3.2. Музичний аналіз твору.....	43
3.3. Лібрето та сценарний план композиції.....	44
3.4. Мізансценічний план хореографічної композиції	46
3.5. Опис використаних рухів та методика їх постановки.....	50
3.6. Костюми, реквізит та сценографія.....	55
3.7. Застосування теоретичних положень.....	57
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	67

АНОТАЦІЯ

Кротік Б. І. Вплив хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей у молоді. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

У магістерській роботі досліджено вплив хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей у молоді в умовах сучасного соціокультурного простору. Розкрито роль хореографії як засобу національно-патріотичного, здатного через пластичну мову танцю, символіку руху та музично-образний ряд формувати національну свідомість і громадянську позицію.

Робота складається з трьох основних розділів. У першому розділі висвітлено теоретичні засади патріотичного виховання молоді та можливості хореографічного мистецтва у формуванні національної ідентичності. Другий розділ присвячений аналізу сучасних хореографічних практик патріотичного спрямування та їх впливу на молодіжну аудиторію. У третьому розділі подано практичну реалізацію дослідження — сценарно-композиційну розробку й аналіз хореографічної постановки «Щедрик».

У висновках узагальнено результати дослідження та доведено ефективність хореографічного мистецтва у формуванні патріотичних цінностей молоді.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі впливу хореографічного мистецтва на патріотичне виховання молоді. Практичне значення роботи визначається можливістю використання результатів у педагогічній і постановчій діяльності.

Ключові слова: хореографічне мистецтво, патріотизм, патріотичне виховання, молодь, національна ідентичність, хореографічна постановка.

ABSTRACT

Krotik B. I. The Influence of Choreographic Art on the Formation of Patriotic Values in Youth. Qualification Thesis (manuscript).

This master's thesis explores the influence of choreographic art on the formation of patriotic values among youth within the contemporary socio-cultural environment. Choreography is examined as an integrative artistic and educational medium that, through the plastic language of dance, symbolic movement vocabulary, and musical-imagery structures, contributes to the development of national consciousness, civic awareness, and value-based attitudes toward the historical and cultural heritage of Ukraine.

The thesis consists of three structured sections. The first section outlines the theoretical foundations of patriotic education and substantiates the role of choreographic art in the formation of national identity. The second section presents an analytical study of contemporary choreographic practices with patriotic orientation, focusing on their expressive features and impact on youth audiences. The third section is dedicated to the practical implementation of the research and provides a comprehensive analysis of the scenario and compositional structure of the choreographic performance "Shchedryk," which embodies patriotic ideas through modern plastic language and national symbolism.

The **conclusions** synthesize the theoretical and practical findings of the study and confirm that choreographic art functions as an effective means of fostering patriotic values in youth by integrating emotional, aesthetic, and semantic dimensions of artistic influence.

The scientific novelty of the research lies in the comprehensive examination of the educational potential of choreographic art in shaping patriotic values among youth, as well as in the systematization of expressive and methodological approaches to the realization of patriotic concepts in choreographic works. The practical

significance of the thesis is determined by the applicability of its results in pedagogical practice, choreographic training, and staging activities.

Keywords: choreographic art, patriotism, patriotic education, youth, national identity, choreographic performance.

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства, коли відбувається активне переосмислення історичного досвіду та формування нових орієнтирів національного розвитку, особливої ваги набуває проблема патріотичного виховання молодого покоління. В умовах війни та соціально-політичних змін молоде покоління потребує ефективних механізмів, які допомагають усвідомити приналежність до нації, відповідальність за її майбутнє, розуміння цінності свободи та державності.

Мистецтво, і зокрема хореографія відіграє тут особливу роль. Танцювальне мистецтво поєднує рух, ритм, музику, пластику й символіку, дозволяючи передавати історичний досвід, національні традиції та духовні смисли. Хореографія стає не лише художнім явищем, а й інструментом формування патріотичної свідомості. Вона здатна відтворювати історичні події, передавати образи боротьби й героїзму, демонструвати красу та гармонію української культури, особливо через фольклорні мотиви, символічні жести, національний костюм і сучасну пластичну інтерпретацію.

Попри зацікавленість дослідників у темі естетичного виховання цілеспрямований вплив хореографії на формування патріотичних цінностей молоді досі недостатньо вивчений. Важливо з'ясувати, як саме танець формує емоційну емпатію до національних символів, як режисерські рішення та постановка допомагають залучити глядача до національної культури та як через пластичні образи формується почуття національної ідентичності.

Поглиблене вивчення цих аспектів створює підґрунтя для подальшої розробки ефективних мистецько-педагогічних підходів, у яких хореографія виступає дієвим засобом патріотичного виховання молоді.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес формування патріотичних цінностей у молоді, який розглядається як багатокомпонентне соціально-педагогічне та культурно-мистецьке явище. Він охоплює систему впливів, умов і засобів, що сприяють становленню національної самосвідомості, розвитку ціннісних орієнтацій та відповідального ставлення до історичного минулого і сучасності держави. Особливу увагу приділено ролі мистецької діяльності, зокрема хореографії у духовно-ціннісному розвитку молодшої людини.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є художньо-виразні засоби хореографічного мистецтва, специфіка їх використання та потенціал впливу на формування патріотичних цінностей у молодіжному середовищі. До таких засобів належать пластична мова танцю, композиційна драматургія, фольклорні й стилізовані мотиви, національні символи, емоційнообразна структура постановки, сценографія, костюм та музичний супровід. Досліджуються механізми їхнього емоційного, естетичного та смислового впливу на особистість, а також педагогічні умови, які забезпечують ефективне засвоєння патріотичних смислів через хореографічну діяльність.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексне обґрунтування впливу хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей молоді, з'ясування специфіки взаємодії художньо-пластичних образів танцю з процесами розвитку національної самосвідомості, а також визначення найбільш ефективних композиційних, виражальних і методичних засобів, які сприяють вихованню патріотизму. Крім того, дослідження передбачає аналіз сучасних хореографічних практик патріотичного спрямування, узагальнення наукових підходів та розроблення власних принципів створення хореографічної постановки з патріотичною ідеєю, з подальшим представленням її практичної реалізації.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-теоретичні джерела щодо сутності патріотизму, його соціально-психологічних та культурних аспектів, а також визначити роль мистецтва, зокрема хореографії, у формуванні патріотичної свідомості молоді.
2. Дослідити історичні й культурні аспекти розвитку українського хореографічного мистецтва, визначити ключові етапи становлення національної хореографічної традиції та її внесок у формування національної ідентичності.
3. Виявити та систематизувати художньо-виражальні засоби хореографії, що мають високий потенціал вплив на патріотичне виховання, зокрема пластичні прийоми, символіку руху, використання національної музики, костюма та фольклорних мотивів.
4. Охарактеризувати методи і прийоми реалізації патріотичної тематики в хореографічних постановках, включаючи педагогічні та сценічні аспекти, аналіз механізмів емоційного та смислового впливу на глядача та учасника.
5. Проаналізувати приклади сучасних хореографічних творів патріотичного спрямування, визначити тенденції, характерні художні прийоми, особливості композиційної та сценографічної побудови, а також оцінити їхній вплив на формування національної свідомості.
6. Розробити власну хореографічну композицію патріотичного спрямування, обґрунтувати її тематичну концепцію, стилістичну та композиційну побудову, а також визначити ефективні способи реалізації патріотичної ідеї через пластичну мову танцю та інтеграцію культурних символів.

Методи дослідження

- Комплексний аналіз — застосований для цілісного розгляду теми з урахуванням історичних, соціокультурних, педагогічних та мистецтвознавчих підходів.

- Мистецтвознавчий аналіз — використаний для дослідження пластичної мови танцю, композиційної побудови, сценографії, костюма й музичного супроводу з метою визначення засобів вираження патріотичної ідеї.
- Історичний метод — дав змогу простежити етапи розвитку українського хореографічного мистецтва та його роль у формуванні національної ідентичності.
- Спостереження — забезпечило фіксацію емоційних і поведінкових реакцій молоді на хореографічні постановки патріотичного спрямування.
- Порівняння — використано для зіставлення різних форм і художніх рішень у відображенні патріотичної тематики в хореографії.
- Узагальнення та систематизація — застосовані для формування висновків і вироблення рекомендацій щодо їх використання хореографії у патріотичному вихованні.
- Індукція та дедукція — забезпечили перехід від аналізу окремих хореографічних прикладів до загальних закономірностей і навпаки.
- Синтез — дозволив поєднати результати теоретичних напрацювань і практичних спостережень у цілісну концепцію впливу хореографії на патріотичне виховання.
- Емпіричні методи (анкетування, інтерв'ю, аналіз відеоматеріалів) — сприяли виявленню ставлення молоді до патріотичних хореографічних творів та оцінці ефективності виражальних засобів.
- Контент-аналіз хореографічних постановок — використаний для вивчення символіки, образних рішень і сюжетів сучасних творів патріотичної тематики.

Апробація результатів дослідження.

Окремі теоретичні положення, проблематика та наукові ідеї, що стали підґрунтям магістерського дослідження, були представлені та обговорені в межах X Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку українського та зарубіжного мистецтва: культурологічний,

мистецтвознавчий, педагогічний аспекти», за результатами якої опубліковано тези доповіді (DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-75>) .

Структура роботи. Магістерська робота структурована відповідно до вимог наукових досліджень і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кожна частина роботи має свою функцію та забезпечує послідовне розкриття теми.

Вступ містить обґрунтування актуальності теми, визначення об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, опис методологічної основи та характеристику використаних методів. У вступі також представлено логіку побудови роботи та підкреслено її наукову й практичну значущість.

Розділ 1 присвячено теоретичним основам впливу хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей молоді. У ньому розглядаються поняття патріотизму, значення національної культури, можливості хореографічного мистецтва як засобу формування патріотичної свідомості, сучасні наукові підходи до мистецького впливу та специфіка міжкультурної взаємодії й медіасередовища у виховному процесі.

Розділ 2 має дослідницький характер. У ньому викладено мету й завдання емпіричної частини, описано методику проведення дослідження, наведено результати, здійснено аналіз впливу різних жанрів хореографії та представлено їх обговорення у контексті патріотичного виховання молоді.

Розділ 3 присвячений практичній реалізації дослідження — сценарно-композиційній розробці хореографічної постановки «Щедрик». У ньому обґрунтовано вибір теми, наведено лібрето та сценарний план, описано художній образ і композиційне рішення, здійснено музичний аналіз твору, подано характеристики рухового матеріалу, костюмів і сценографії.

Висновки містять узагальнення теоретичних і практичних результатів роботи та формулюють рекомендації щодо застосування хореографічного мистецтва у патріотичному вихованні молоді. Список використаних джерел охоплює наукові публікації, монографії, статті та інші матеріали, що були використані під час дослідження.

Додатки включають наочні матеріали: тези, фотографії костюмів та фотоматеріали з репетицій, які демонструють практичну реалізацію хореографічного проекту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДІ

1.1. Поняття «патріотизм» у науковій літературі та його роль у духовному розвитку молоді

Патріотизм є однією з базових духовних та громадянських якостей, що формують ядро національної самосвідомості та життєвої позиції людини. У сучасних умовах розвитку України, що переживає складний період державотворення, гібридної війни, соціально-політичних трансформацій та активної глобалізаційної інтеграції значущість патріотизму зростає багаторазово. Він постає не лише як емоційне переживання чи почуття приналежності до країни, а як активна, усвідомлена життєва позиція, яка інтегрує моральні, культурні, історичні та соціальні цінності, формуючи у молодій людини відповідальність за долю Батьківщини [1; 13].

У наукових джерелах термін «патріотизм» трактується багатогранно. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, патріотизм — це глибока любов до рідної землі, відданість своїй країні та народові, а також готовність захищати їх навіть ціною власного життя [11 с.894]. Визначення підкреслює не лише емоційний аспект патріотизму, а його ціннісно-діяльнісний компонент, тобто готовність конкретними діями проявляти свою відданість національним ідеалам. Патріот, у свою чергу, це людина, що відчуває внутрішню належність до Батьківщини, проявляє соціальну відповідальність та готовність до самопожертви заради спільного блага. Такий підхід дозволяє розглядати патріотизм не як окреме почуття, а як інтегровану внутрішню установку, що формує поведінкову модель особистості [2;3;36].

На думку українського вченого І. Д. Бега (див. Додаток 1) патріотизм формується в результаті гармонійного поєднання моральних цінностей, історичної пам'яті та громадянської активності [2;3]. Він наголошує, що патріотичне виховання — це процес, який спрямований на активізацію внутрішнього потенціалу особистості для розвитку почуття належності до рідної землі, культури, історії та мови [4 с.26-37]. Таким чином, патріотизм постає як активна громадянська позиція, що проявляється через участь у культурному житті, захист національних інтересів, збереження традицій та передачу духовних цінностей наступним поколінням [5 с.57].

Важливим є розуміння патріотичного виховання, як комплексного соціокультурного процесу, який охоплює освіту, родинне середовище, громадську діяльність і мистецтво [30; 28]. Саме системна взаємодія цих компонентів створює умови для формування стійких патріотичних переконань, що не зникають під впливом модифікацій соціального середовища чи культурної глобалізації.

Патріотизм у молоді виконує функцію ціннісного орієнтира, який допомагає формувати моральні принципи, етичні стандарти та соціальні установки [10;16]. Молодь перебуває на етапі активного становлення особистісних і громадянських якостей, коли відбувається критичне осмислення власних ідентичностей та життєвих пріоритетів. Саме в цей період патріотизм здатний стати основою для розвитку активної громадянської позиції, соціальної відповідальності та усвідомлення власної ролі у житті держави [13 с.58-63].

За висновками сучасних дослідників (Г. Падалка, О. Мерлянова), мистецтво виступає ключовим механізмом впливу на формування цінностей у молоді [28; 30] протиставляючи її технократичному світосприйняттю та байдужості до духовних смислів. Хореографічні постановки, театральні вистави та інші форми культурного вираження сприяють розвитку емпатії,

естетичного сприйняття, морального оцінювання соціальних явищ та історичних подій.

Особливий внесок у дослідження патріотичного виховання внесли українські науковці, серед яких О. В. Сухомлинська (див. Додаток 2). Вона зазначала, що патріотизм пронизує всі сфери духовного життя людини: пізнання, діяльність та міжособистісне спілкування [36 с.37]. У її трактуванні патріотизм — це системоутворювальна якість особистості, яка формується через процес соціалізації та виховання, а також через активне залучення до культурних і мистецьких практик [36; 37]. Такий підхід підкреслює, що патріотизм не є ізольованим феноменом, а інтегрована характеристика особистості, що взаємодіє з усіма іншими її духовними та інтелектуальними ресурсами.

Дослідження Г. Падалки доводять, що мистецтво є ефективним засобом формування громадянської ідентичності, оскільки дозволяє передавати духовні цінності у формі, яка є доступною та зрозумілою для молоді. Мистецтво, на думку автора, допомагає протистояти поверхневому сприйняттю життя, стимулює глибоке осмислення власного місця в історії та культурі [30].

Хореографічне мистецтво як компонент культурного середовища має унікальний потенціал для патріотичного виховання, оскільки поєднує в собі емоційний, символічний і інтелектуальний вплив. Через танець можна передавати образи історичних подій, культурних символів, ідеали свободи та гідності. Символічна мова хореографії — рух, форма, ритм, костюм, музичний супровід — створює емоційно насичений контекст, що дозволяє молоді не лише бачити, а й відчувати історичні та культурні сенси [28;30].

Емоційно-ціннісний вплив мистецтва є особливо важливим для формування патріотичних почуттів. Участь у творчих колективах, навчання танцювальних технік, інтерпретація історичних сюжетів через сценічний рух

стимулюють розвиток емпатії, самопізнання та усвідомлення соціальної відповідальності. Танцювальний досвід допомагає молодій людині інтегрувати національні цінності у власну систему світогляду, формуючи глибоку духовну ідентичність та стійку громадянську позицію [28;36;39].

У сучасному педагогічному дискурсі патріотизм розглядається як комплексна якість, що поєднує чотири основні компоненти:

1. Емоційно-чуттєвий — переживання любові до Батьківщини та співпереживання її історії;
2. Раціональний — усвідомлення історичних фактів, національних традицій та культурних цінностей;
3. Етичний — формування моральних принципів відповідальності, чесності та справедливості;
4. Дієвий — готовність проявляти патріотизм через конкретні дії, захищати національні інтереси, брати участь у культурному житті та громадській діяльності.

Формування цієї якості можливе лише за умови системної взаємодії освіти, культури, родинного виховання та соціального середовища, де хореографія виступає одним із ключових інструментів духовно-емоційного досвіду [28 с.160-163].

Таким чином, патріотизм у молоді постає як активний, комплексний і багатовимірний феномен, який інтегрує духовні, культурні, моральні та соціальні аспекти життя. Хореографічне мистецтво в цьому контексті набуває ролі ефективного засобу передачі національних цінностей, сприяючи формуванню свідомої, культурно обізнаної та відповідальної молоді.

1.2. Значення національної культури як основи патріотичного виховання молоді

Національна культура є фундаментальним духовним ядром будь якої нації, визначальним чинником її історичної пам'яті, самобутності та ціннісної системи [5; 25]. Вона охоплює мову, традиції, обряди, мистецтво, морально-етичні норми, символи, а також сукупність духовних і соціальних практик, що формують цілісну систему культурних цінностей. У контексті патріотичного виховання молоді національна культура виконує ключову роль, оскільки формує стійкий зв'язок особистості з історією, культурною спадщиною та сучасністю своєї країни, закладаючи основи для усвідомлення власної національної ідентичності [25; 29].

В українському історичному контексті значення національної культури не можна переоцінити. Протягом століть Україна проходила складний шлях державотворення, зіштовхувалася з колоніальними режимами, зазнавала втрат територій, обмеження мови та духовності. Ці історичні обставини сформували особливе сприйняття культури як інструменту виживання, єдності та національного супротиву [25]. Відновлення та популяризація культурних традицій, народних обрядів та мистецтва не лише відновлюють історичну пам'ять, а й створюють психологічну та духовну опору для патріотичного виховання молоді.

Національна культура в цьому сенсі виконує багатofункціональну роль у вихованні:

1. Ідентифікаційна функція — формує відчуття належності до певної нації, зв'язок з історичною спільнотою, усвідомлення національної приналежності;
2. Ціннісна функція — передає морально-етичні принципи, повагу до Батьківщини, історичних героїв, народної спадщини;
3. Комунікативна функція — забезпечує передачу досвіду та знань між поколіннями, підтримує зв'язок минулого та сучасності;

4. Виховна функція — формує почуття гідності, відповідальності, патріотичної свідомості, любові до рідного краю;
5. Мобілізаційна функція — стимулює активну громадянську позицію та готовність до дій на благо народу.

Ці функції взаємопов'язані й створюють умови для комплексного формування особистості, яка здатна усвідомлено включатися в соціокультурне життя країни та активно брати участь у її розвитку.

Згідно з документами Міністерства освіти і науки України, патріотичне виховання молоді спрямоване на формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності, заснованої на духовно-моральних цінностях, національній самобутності, пошані до історії та культури України [29;32;33]. Такі завдання не можуть реалізовуватися лише через абстрактне ознайомлення з культурою; вони потребують глибокого занурення в національну спадщину, де культура виступає живим і динамічним інструментом виховання.

Мистецтво, у тому числі хореографія, виступає ефективним носієм культурних кодів. Через образи, метафори, символи та ритуальні елементи мистецтва молодь має змогу не лише сприймати, а й переживати культурні цінності. Такі переживання формують емоційно-ціннісний «місток» між особистістю та культурним простором нації, сприяючи розвитку усвідомленої патріотичної свідомості [30].

Хореографічне мистецтво є унікальною формою культурного вираження, яке інтегрує історичні, фольклорні та символічні аспекти культури. За словами О. А. Мерлянової, залучення молоді до народної або національно-стилізованої хореографії забезпечує не лише опанування технік та навичок танцю, а й глибоке усвідомлення власного культурного коріння, формування духовних орієнтирів і національної ідентичності [28 с.160-163]. Хореографія дозволяє

візуалізувати та емоційно передати історичні сюжети, символи боротьби і перемоги, народні цінності, створюючи живий досвід патріотичного виховання [28; 39].

Культура, таким чином, виступає платформою для реалізації патріотичного потенціалу мистецтва. Молодь долучаючись до танцювальних колективів, фестивалів, майстер-класів та інших мистецьких подій, інтегрує культурні сенси в свою систему цінностей. Вона набуває усвідомленої громадянської позиції, розуміє історичну та сучасну роль свого народу, розвиває моральну відповідальність та готовність до активних дій.

В умовах глобалізаційного тиску, інформаційної війни та культурної експансії формування патріотизму через культуру стає стратегічним завданням держави [29; 32]. Збереження та популяризація української мови, народної музики, хореографічної спадщини, традиційного одягу та обрядів є не лише педагогічним, а й культурно-політичним пріоритетом. Національна культура у цьому сенсі виступає інструментом духовної безпеки, який сприяє збереженню національної ідентичності, стійкості громадян та формуванню цілісного культурного середовища [29; 40].

Таким чином, ми можемо сказати що національна культура є не лише фоном для патріотичного виховання, а його ключовою основою, без якої неможливий формування гармонійної, свідомої та відповідальної особистості. Вона забезпечує молоді розуміння свого місця в історії та сучасності, дозволяє усвідомлювати цінність власної національної ідентичності і стає базою для розвитку активного патріотизму через мистецтво, хореографію та культурну практику.

Національна культура виступає ключовою основою патріотичного виховання молоді, інтегруючи історичні, моральні, естетичні та соціальні аспекти. Через мистецтво, зокрема хореографію, молодь отримує можливість

емоційно і свідомо усвідомлювати свою приналежність до нації, формувати активну громадянську позицію, повагу до культурного спадку та готовність зберігати й розвивати національні цінності. Без активного залучення до культури та мистецтва патріотичне виховання залишається неповним і неефективним, що підкреслює стратегічне значення культури як інструменту формування національної свідомості [30; 40 с.191-194].

1.3. Хореографічне мистецтво як засіб формування патріотичної свідомості молоді

Хореографічне мистецтво займає унікальне місце серед видів мистецтва, що впливають на формування національної ідентичності та патріотичних цінностей молодого покоління. На відміну від словесних, образотворчих чи музичних форм, танець є комплексним синтезом тілесної експресії, музики, ритму та символіки, що дозволяє передавати складні культурні, історичні та духовні смисли безпосередньо через тіло, рух та колективну взаємодію. У цьому контексті хореографія постає як універсальна мова національної ідентичності, що забезпечує глибоке емоційне та когнітивне засвоєння патріотичних цінностей [28; 36 с.37].

Виховання патріотизму у молоді — це багатовимірний процес, що охоплює формування любові до рідної землі, поваги до її історії, активної громадянської позиції та усвідомлення відповідальності за долю своєї країни. Хореографічне мистецтво у цьому процесі виконує кілька ключових функцій:

1. Емоційно-ціннісна функція — танець здатний викликати у глядача та учасника глибокі емоції, пов'язані з історією, культурою та героїчними подвигами предків. Через ритм, пластику та символічні елементи хореографія створює емоційний місток між поколіннями, допомагаючи молоді відчути причетність до національної історії.

2. Інтелектуально-рефлексивна функція — участь у постановках сприяє осмисленню історичних подій, соціокультурних процесів та символіки, формуючи критичне мислення та здатність аналізувати культурні феномени [36].

3. Соціально-комунікативна функція — колективна робота у танцювальних групах розвиває навички взаємодії, командної роботи, співвідповідальності, що є необхідним елементом соціалізації та формування громадянської свідомості [39].

Через ці механізми хореографія сприяє активному переживанню патріотизму, а не його пасивному сприйняттю, забезпечуючи стійке закріплення цінностей у психіці молодого людини.

Психологічна ефективність хореографії у патріотичному вихованні обумовлена кількома чинниками:

- Тілесне переживання — рух та пластика тіла допомагають молоді «відчувати історію», перевести абстрактні події у власний емоційний досвід.
- Емоційне занурення — через образність та драматургію танцю розвивається емпатія, співпереживання та здатність до рефлексії.
- Когнітивне осмислення — учасники хореографічних постановок отримують знання про національні символи, героїв та культурні коди, що сприяє формуванню системного уявлення про національну ідентичність.
- Мотиваційний ефект — активна участь у творчому процесі стимулює внутрішню мотивацію до вивчення історії, мови та культури, формуючи стійку патріотичну позицію [30 ;36].

Таким чином, хореографія поєднує емоційний, когнітивний та соціальний розвиток, що робить її ефективним інструментом формування комплексного патріотичного світогляду.

Національна хореографія є не лише художнім жанром, а й потужним соціокультурним феноменом, який зберігає та передає традиції, історичні наративи та моральні цінності [39].

- Народні танці: містять багатий символічний ряд, що відображає природні цикли, духовні цінності, ритуали та історичні події.
- Історичні постановки: реконструюють події національно-визвольних змагань, формують у молоді усвідомлення героїчного минулого та відповідальності за майбутнє.
- Сучасна стилізація: поєднує традиційні мотиви з сучасними сценічними формами, створюючи патріотичні постановки, що актуалізують історичні та культурні сенси у сучасному культурному контексті.

За допомогою хореографії молодь отримує живе переживання національної спадщини, що сприяє формуванню стійкої національної ідентичності [39].

Практика показує, що участь молоді у патріотичних постановках сприяє не лише естетичному розвитку, а й зростанню громадянської свідомості. Наприклад:

- «Гопак» у сучасній інтерпретації — поєднує традиційний український танець із сучасними сценічними прийомами, передаючи дух бойової мужності та волелюбності.
- Хореографічні композиції на тему Майдану та війни на Донбасі — через символіку руху та ритмічні контрасти передають драматизм історичних подій і підкреслюють героїзм українців.
- Стилізовані народні танці на фестивалях — інтегрують обрядові елементи та національні костюми, допомагаючи молоді осмислити глибину культурних традицій та значення патріотизму.

Участь у таких постановках формує емоційний та духовний зв'язок з історією народу, створюючи умови для стійкого внутрішнього усвідомлення власної національної ідентичності.

Балетмейстери та керівники колективів виконують ключову виховну функцію, поєднуючи технічну підготовку з культурологічним та історичним навчанням [28 с.160-163].

Основні методики включають:

- Історико-культурне занурення — пояснення значення символів, обрядів та традицій, які відображаються у танці.
- Рефлексія та обговорення — стимулює учасників осмислювати пережиті образи та події.
- Колективна робота — формує командність, відповідальність та здатність до соціальної взаємодії.
- Емоційне залучення — створення образів, що викликають переживання гордості, співпереживання та патріотичної гордості.

Завдяки цим методикам хореографія стає інструментом комплексного патріотичного виховання, поєднуючи естетичний, психологічний, соціальний та культурний вплив.

Хореографічне мистецтво є потужним засобом формування патріотичної свідомості молоді, оскільки поєднує:

- емоційний досвід — через переживання символів та історії;
- когнітивний розвиток — через осмислення національної культури та традицій;
- соціальний розвиток — через колективну творчість та взаємодію;
- психологічне зростання — через розвиток емпатії, самовираження та духовності.

Таким чином, хореографія виступає не лише мистецтвом, а й педагогічним, соціокультурним та патріотичним інструментом, який формує свідомого, відповідального та патріотично налаштованого громадянина, здатного активно брати участь у розвитку своєї країни.

1.4. Українська народна хореографія як джерело національної ідентичності молоді

Українська народна хореографія є унікальним культурним кодом нації, у якому закодовані історичні, естетичні та духовні цінності українського народу [23;39]. Вона виконує функцію живого носія культурної пам'яті, передаючи з покоління в покоління традиції, обряди, ритми, символіку та емоційні образи, які формують глибинне відчуття національної приналежності [23].

Кожен елемент народного танцю — від рухів і музичного супроводу до костюмів, пластичних деталей і композиційних рішень — має символічне та смислове навантаження [39]. Наприклад, прискорені ритми танців на кшталт «Гопака» чи «Аркана» символізують енергію, мужність і волелюбність українців, а кругові рухи в обрядових танцях відображають циклічність життя, зв'язок поколінь та гармонію з природою. Таким чином, молодь не просто вивчає технічні елементи танцю, а переживає емоційно-символічний досвід, який допомагає усвідомити своє коріння та культурну ідентичність.

Українська народна хореографія виникла, як синтез трудової діяльності, обрядової практики та соціальної взаємодії. Різноманіття регіональних танців (Полісся, Гуцульщина, Поділля, Слобожанщина тощо) відображає локальні звичаї, етнографічні особливості та історичні умови життя українців [23; 40].

Народні танці виконували не лише розважальну функцію, а й мали:

- Обрядову функцію — супроводжували весільні, релігійні та сезонні свята;

- Виховну функцію — формували у молоді моральні норми, колективні цінності, повагу до старших;
- Історико-патріотичну функцію — через танець передавали історію боротьби, героїзм та національну свідомість;
- Соціальну функцію — сприяли згуртованості спільнот, розвитку взаємоповаги та взаємодопомоги.

Таким чином, народна хореографія завжди була інструментом формування соціальної та національної свідомості, і цей потенціал активно використовується у сучасному патріотичному вихованні молоді.

Народна хореографія є ефективним інструментом неформальної освіти, оскільки дозволяє молоді:

1. Вивчати культурні коди через практику — рухи, ритми та композиції стають засобом засвоєння історії та традицій;
2. Формувати почуття національної гордості та відповідальності — через переживання естетичних та емоційних аспектів танцю;
3. Розвивати соціальні компетенції — колективна робота у хореографічних групах формує командність, відповідальність та взаємоповагу;
4. Створювати культурну ідентичність через творчість — молодь отримує можливість осмислювати власне коріння, переосмислювати традиції та адаптувати їх у сучасному контексті;

Як підкреслюють сучасні дослідники, участь у народних танцях не тільки розвиває тіло та естетичний смак, а й сприяє формуванню глибинної духовної та патріотичної свідомості, що є фундаментальною для активної громадянської позиції [23;28;39].

Симбіоз народної та сучасної хореографії дозволяє адаптувати традиційні мотиви до сучасних естетичних форм та актуалізувати історичні й патріотичні теми [40]. У сучасній українській хореографії спостерігається органічне

поєднання народних традицій і сучасних стилів — модерн, контемпорарі, джаз, хіп-хоп. Це дає можливість:

- адаптувати традиційні мотиви до сучасних естетичних форм;
- актуалізувати історичні та патріотичні теми для молодіжної аудиторії;
- створювати нові смислові акценти, що резонують із сучасними соціальними викликами (воєнна тематика, свобода, національне самоствердження).

Наприклад, ми у роботі створюємо сучасні постановки на тему захисту України чи героїзму українських воїнів і часто інтегруємо фрагменти народного танцю у композицію, поєднуючи класичні ритми та символіку з сучасною хореографічною мовою. Це дозволяє нам створювати емоційно потужні, змістовні та актуальні постановки, що спонукають молодь до осмислення власної національної ідентичності.

Через народну хореографію молодь отримує можливість:

- безпосередньо пережити культурну спадщину через тіло та рух;
- усвідомити цінність історичної пам'яті та традицій;
- сформувати стійке відчуття приналежності до нації;
- розвивати патріотичні якості — гордість, мужність, відповідальність;
- підготуватися до активної громадянської участі у сучасному суспільстві.

Виховний ефект народної хореографії на молодь проявляється у формуванні глибокого емоційного переживання культури, усвідомленні історичної пам'яті та розвитку патріотичних якостей [39; 40]. Таким чином, ми бачимо, що народна хореографія виступає фундаментом національної ідентичності, а її інтеграція у сучасну хореографічну практику створює ефективний інструмент патріотичного виховання, що поєднує традиційні цінності з актуальними викликами сучасності.

Українська народна хореографія — це не лише традиційне мистецтво, а жива культурна спадщина, через яку сучасна молодь може осмислити історію, традиції та цінності свого народу. Поєднання народної та сучасної хореографії формує дієву систему патріотичного виховання, що забезпечує:

- глибоке емоційне переживання національної культури;
- усвідомлення історичного та соціального контексту;
- розвиток духовної, моральної та громадянської свідомості молоді людини.

Народна хореографія створює так званий місток між минулим і сучасністю, а сучасна — забезпечує механізм актуалізації та інтеграції традицій у сучасний культурний та освітній простір, що робить її незамінним ресурсом формування патріотичної ідентичності молоді.

1.5. Сучасні наукові підходи до патріотичного виховання молоді засобами хореографії

У сучасних умовах, коли Україна перебуває у стані глибоких соціально-політичних трансформацій і збройного протистояння за незалежність, патріотичне виховання набуває особливого значення [1;16]. Молодь, як соціально активна та креативна частина населення, потребує нових форм усвідомлення національної ідентичності, історичної пам'яті та власної ролі в державотворчих процесах. Саме в цьому контексті мистецтво, а особливо хореографія, виступає не просто культурним явищем, а потужним інструментом виховання, здатним інтегрувати емоційне, інтелектуальне та духовне формування особистості [23].

Сучасна парадигма патріотичного виховання відходить від формального символізму та офіційних заходів і орієнтована на активне залучення молоді до процесу осмислення національної ідентичності та громадянської відповідальності. Основні завдання включають:

- Емоційне залучення — через мистецтво молодь переживає події на власному рівні, формуючи емпатію і ціннісні орієнтири;
- Актуалізацію історичної пам'яті — відтворення історичних фактів, героїчних епізодів та символічних подій через танець;
- Відображення сучасних подій — через сценічні постановки на теми війни, спротиву, соціальних проблем;
- Формування активної громадянської позиції — усвідомлення обов'язку кожного громадянина у розвитку та захисті держави;
- Розвиток відповідальності та ініціативності — включення у волонтерські, проєктні та культурні активності.

Мистецтво танцю в цьому контексті поєднує естетику й зміст, фізичне та емоційне, індивідуальне переживання та колективну ідею, що робить його ефективним засобом формування патріотичних цінностей [28].

Сучасні хореографічні постановки активно включають тематику війни, героїзму, втрат, боротьби за свободу та єдності народу. Молодь не лише отримує інформацію про події, а переживає їх через тілесний досвід. Наприклад:

- композиції на основі Революції Гідності;
- хореографічні етюди про повномасштабне вторгнення РФ [41];
- танці, що відображають життєві історії родин, які втратили домівку.

Такий підхід дозволяє формувати глибоке співпереживання, гордість за народ і особисту відповідальність за державу.

За власними спостереженнями, під час сучасних хореографічних конкурсів значно зросла кількість постановок патріотичного спрямування, створених під сучасні українські пісні. Такі номери вирізняються емоційною наповненістю, сюжетною конкретикою та спрямованістю на осмислення подій сьогодення. Участь молоді в подібних постановках сприяє не лише розвитку

виконавських навичок, а й формуванню емпатії, національної свідомості та відчуття особистої причетності до долі держави.

Використання елементів народної хореографії (ритмів, жестів, символів) у поєднанні з сучасними стилями (контемпорарі, модерн, джаз, хіп-хоп) дозволяє:

- зробити виступи зрозумілими і привабливими для молоді;
- зберегти глибинний національний зміст;
- створити динамічний культурний місток між минулим і сучасністю.

Синтез сприяє не лише естетичному, а й виховному ефекту, адже молоді відчують себе учасниками живої традиції [23].

Сучасні патріотичні танцювальні композиції не є випадковими наборами рухів. Вони мають чітку структуру, конфлікт, кульмінацію, символіку та драматургічну лінію, що дозволяє донести смисл події до глядача.

Приклади:

- відтворення життя українських військових;
- історії родин, що пережили втрату;
- образ незламної нації;
- реконструкції історичних подій.

Такий підхід може забезпечувати психологічну залученість і виховний ефект, формуючи патріотичне ставлення.

Хореографія як практика соціальної дії проявляється через:

- благодійні концерти та виступи на підтримку ЗСУ;
- вуличні флешмоби та акції;
- участь у масштабних патріотичних фестивалях.

Молодь не лише вивчає патріотизм, а діє як його носій, проявляючи солідарність та активність у суспільстві. Активна участь у патріотичних ініціативах допомагає молоді усвідомлювати власну роль у розвитку суспільства та відчувати відповідальність за його майбутнє [16].

В наш час важливою складовою проєктної та волонтерської діяльності є добровільна участь молоді у благодійних ініціативах. Під час концертів, вуличних виступів та фестивалів учасники не лише презентують хореографічні постановки, а й свідомо долучаються до збору коштів на підтримку Збройних Сил України. Така діяльність сприяє формуванню активної громадянської позиції, відповідальності та розуміння особистої ролі у спільній справі.

Танець у патріотичному контексті виконує терапевтичну функцію:

- допомагає молоді пережити травматичні події;
- сприяє трансформації болю у творчість і соціальну активність;
- підвищує самооцінку і почуття значущості у колективі;
- формує стійку національну ідентичність через особисту участь.

Сучасне патріотичне виховання молоді через хореографію поєднує традиційні цінності та інноваційні методи, дозволяючи одночасно залучати особисті емоційні переживання та стимулювати соціальну активність [24].

Вони дозволяють:

- формувати стійку національну ідентичність;
- актуалізувати історичну пам'ять;
- розвивати емоційну та моральну сферу молоді;
- виховувати відповідальних громадян, здатних діяти на благо держави.

Практичний досвід роботи з хореографічними колективами підтверджує, що залучення молоді до патріотично спрямованих постановок сприяє зростанню їхньої емоційної включеності, відповідальності та усвідомлення

соціальної значущості творчої діяльності. Це свідчить про високий виховний потенціал хореографії як ефективного засобу патріотичного виховання молоді.

1.6. Вплив медіа та цифрових платформ на патріотичне виховання через хореографію

Сучасні медіа та цифрові платформи суттєво впливають на процес патріотичного виховання молоді через хореографію. Вони відкривають нові можливості не лише для демонстрації традиційних танців, а й для інтеграції національної культури у глобальний інформаційний простір, формуючи у глядачів емоційний, естетичний та культурний досвід [40].

Соціальні платформи, такі як Instagram, TikTok, YouTube та Facebook, зараз стали ефективним інструментом популяризації патріотичної хореографії. Через короткі відео та живі трансляції колективи можуть демонструвати свої постановки тисячам глядачів у режимі реального часу.

Цифрові ресурси дозволяють молоді не лише спостерігати за хореографічними постановками, а й активно навчатися, підвищуючи рівень власної культурної компетентності та патріотичної свідомості [31].

Відео є потужним засобом передачі емоцій і культурних сенсів.

- Через відео глядач відчуває ритм, мелодію та емоційне забарвлення танцю, що створює глибше сприйняття національної культури.
- Відео дозволяє демонструвати деталі костюмів, сценографії, хореографічні елементи, які важко передати словами.
- Дослідження свідчать, що візуальне сприйняття традиційного мистецтва через цифрові носії підвищує рівень патріотичної свідомості та емоційної залученості молоді.

Позитивні наслідки цифрової інтеграції для патріотичного виховання.

- Підвищується доступність культурного досвіду, навіть для молоді з віддалених регіонів.
- Формується активна громадянська позиція через участь у флешмобах, конкурсах та онлайн-проектах.
- Медіа дозволяють зберігати культурні традиції у сучасному форматі, роблячи їх частиною щоденного інформаційного простору молоді.

Цифрові платформи та медіа стають ключовим інструментом у патріотичному вихованні через хореографію. Вони не лише збільшують аудиторію та популяризують національну культуру, а й формують емоційний та культурний досвід, інтегруючи традиції у сучасне цифрове середовище. Тому такий підхід забезпечує залученість молоді, підтримку національної ідентичності та активне відтворення культурної спадщини в сучасному суспільстві [40].

1.7. Патріотичне виховання через міжкультурну взаємодію у хореографії

Міжкультурна взаємодія у хореографії є потужним інструментом формування патріотичних цінностей, оскільки дозволяє молоді усвідомити унікальність своєї культури через порівняння з іншими культурними традиціями та сприяє розвитку толерантності [39; 40].

Порівняння української та інших культурних традицій у танці.

- Вивчення танцювальних традицій різних країн допомагає глибше зрозуміти свою національну ідентичність.
- Аналіз елементів руху, костюмів, музичного супроводу та символіки танців інших культур формує у молоді критичне мислення щодо власної культурної спадщини та стимулює її вивчення.
- Міжнародні майстер-класи дозволяють практично відчути відмінності та подібності, що сприяє усвідомленню цінності та унікальності національної культури.

Розвиток толерантності та національної самосвідомості через усвідомлення унікальності своєї культури.

- Участь у міжкультурних обмінах та фестивалях дає молоді можливість спілкуватися з представниками інших культур, демонструвати власні традиції та вчитися поважати чужі.
- Усвідомлення власної культурної специфіки, поряд із знанням і повагою до інших, формує збалансовану національну самосвідомість.

Використання міжнародних фестивалів як платформи для популяризації національної ідентичності

- Міжнародні фестивалі народного танцю та сучасних постановок слугують ефективним майданчиком для демонстрації української культури за кордоном.
- Участь у таких заходах дозволяє молоді безпосередньо представляти свою країну, створюючи позитивний імідж та формуючи почуття відповідальності за культурну спадщину.
- Подібні події також сприяють обміну досвідом, адаптації кращих практик і стимулюють творчий розвиток національної хореографії в глобальному контексті.

Міжкультурна взаємодія через хореографію поєднує патріотичне виховання із розвитком толерантності, критичного мислення та міжкультурної компетентності. Усвідомлення унікальності власної культури у порівнянні з іншими сприяє формуванню національної самосвідомості, а міжнародні фестивалі та обміни надають практичну платформу для популяризації української хореографічної традиції у світі [39; 40].

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

2.1. Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є всебічне вивчення впливу хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей у молоді та розробка практичних рекомендацій для підвищення ефективності патріотичного виховання через танцювальні практики.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан патріотичного виховання у навчальних та позашкільних закладах;
2. Визначити роль хореографії у розвитку національної свідомості та культурної ідентичності молоді;
3. Розробити інструменти для оцінки рівня патріотичних цінностей;
4. Провести емпіричне дослідження впливу хореографії на патріотичне виховання;
5. Систематизувати результати та надати практичні рекомендації щодо оптимізації методик.

Роль хореографічного мистецтва у патріотичному вихованні молоді досліджували такі автори, як Калієвський К.В. і Синєок В.А., які аналізували народні танці як педагогічно значущий засіб формування національної ідентичності молоді [23]; Мерлянова О.А. показала, що участь у хореографічних колективах сприяє переживанню та усвідомленню патріотичних цінностей [28]; Федотова Я.П. акцентувала увагу на культурно- історичній функції хореографії у передачі національної спадщини [39]; Хоцяновська Л.Ф. досліджувала роль народного мистецтва у збереженні

культурних традицій молоді [40]; Чупрій Л. і Сіра О. розглядали загальні механізми формування національної ідентичності через мистецькі практики у сучасних умовах [41].

2.2. Методика проведення дослідження

Дослідження проводилося у період січень–травень 2025 року на базі середніх та позашкільних навчальних закладів із хореографічними студіями. Заняття проводилися в умовах реального освітнього процесу, що дозволило оцінити ефективність хореографічних практик у природному навчально-виховному середовищі [23;28;38]. Використання комплексної методики (анкетування, спостереження, інтерв'ю, контент-аналіз) ґрунтується на рекомендаціях щодо оцінки ефективності хореографії у формуванні ціннісних орієнтирів молоді [28; 30].

Учасники:

- 60 осіб віком 12–18 років;
- Добровільна участь, різні рівні хореографічної підготовки;
- Керівники груп (вчителі та хореографи) брали участь як експерти.

Методи дослідження:

1. Анкетування та опитування для визначення рівня патріотичної свідомості до/після занять;
2. Спостереження за репетиціями та виступами для оцінки проявів патріотизму у поведінці та взаємодії учасників;
3. Інтерв'ю з керівниками груп щодо методик та ефективності хореографії;
4. Контент-аналіз відеозаписів, фотоматеріалів та нотаток педагогів;
5. Порівняльний аналіз даних до та після включення хореографічних практик.

Інструменти:

- Опитувальники та шкали оцінки патріотичних проявів;
- Спостережні карти;
- Відео та фотозвіти виступів;
- Програмне забезпечення для статистичного аналізу.

Методи обробки даних:

- Статистичний аналіз (середні значення, відсоткові показники, динаміка змін);
- Контент-аналіз відеозаписів виступів;
- Порівняльний аналіз до та після проведення хореографічних практик.

2.3. Результати дослідження

Анкетування та опитування:

- 79% учасників підвищили усвідомлення значення національної культури;
- 72% стали більш відповідальними за збереження культурної спадщини;
- 65% активніше брали участь у колективних заходах із національної тематики.

Спостереження:

- Свідоме ставлення до народних танців та традицій;
- Покращення командної взаємодії та підтримки;
- Розвиток національної ідентичності через включення народних мотивів.

Під час спостережень було зафіксовано зростання ініціативності учасників, їхнє прагнення до глибшого осмислення змісту хореографічних номерів та більш усвідомлене ставлення до національної тематики.

Емпіричне оцінювання постановок:

- Зростання емоційного залучення глядачів;

- Підвищення художньої виразності рухів;
- Можливість інтеграції навчальної та позашкільної діяльності.

Документальний аналіз:

- Відео та фотоматеріали підтвердили позитивну динаміку патріотичних проявів;
- Спостереження педагогів засвідчили зміцнення національної самосвідомості учасників.

Учасники почали активніше обговорювати тематику постановок, проявляти зацікавленість до історичного та культурного контексту танцю, а також демонстрували підвищену відповідальність під час підготовки до виступів.

2.4. Аналіз впливу різних жанрів хореографії

У дослідженні було проаналізовано вплив трьох основних жанрів хореографії на формування патріотичних цінностей, емоційне залучення та інтерес молоді до культури. Роль різних жанрів хореографії у патріотичному вихованні та формуванні національної самосвідомості підкреслюють у своїх роботах Калієвський і Синєок [23], Мерлянова [28], Федотова [39] та Хоцяновська [40], що дозволяє поєднати теоретичні підходи з практичним аналізом. До жанрів віднесено:

1. Українська народна хореографія – включає традиційні рухи, етнічну музичну основу та автентичні костюми, що сприяє формуванню національної ідентичності та зв'язку з культурною спадщиною.
2. Сучасна танцювальна хореографія – характеризується креативними, експериментальними рухами, поєднанням елементів джазу, сучасного та урбан-стилю. Основна мета – розвиток емоційного самовираження та креативності.

3. Бальна хореографія – класичні технічні рухи, партнери, синхронність та естетичне оформлення, що дозволяє поєднувати культурне виховання з розвитком соціальних навичок і дисципліни.

Таблиця. Порівняння впливу різних жанрів хореографії на патріотичне виховання молоді

Жанр хореографії	Рівень патріотичної свідомості (%)	Емоційне залучення (%)	Інтерес до культури (%)
Народна	85	90	88
Сучасна	63	72	57
Бальна	78	85	71

Аналіз результатів:

- Народна хореографія показала найвищий рівень патріотичної свідомості та інтерес до культури. Це пояснюється прямим зв'язком із національними традиціями, музикою та костюмами, що дозволяє молоді глибше усвідомлювати культурну спадщину та національну ідентичність.
- Сучасна хореографія продемонструвала значний показник емоційного залучення, проте рівень патріотичної свідомості та інтересу до культури був нижчим. Це свідчить про те, що сучасні форми танцю більше стимулюють емоційне та креативне самовираження, ніж формування національної ідентичності.

- Бальна хореографія показала збалансовані результати: високий рівень емоційного залучення та середній – патріотичної свідомості. Цей жанр ефективний для розвитку дисципліни, естетичних навичок та командної взаємодії.

Також практичні спостереження засвідчили, що ефективність жанру залежить не лише від його змісту, а й від віку учасників, рівня їх підготовки та поставлених виховних завдань.

Висновки:

1. Для комплексного формування патріотичних цінностей у молоді доцільно комбінувати різні жанри хореографії.
2. Народна хореографія найбільш ефективна для розвитку національної ідентичності та усвідомлення культурної спадщини.
3. Сучасна танцювальна хореографія сприяє емоційному та креативному розвитку учасників.
4. Бальна хореографія ефективна для розвитку дисципліни, естетики та соціальних навичок, що посилює колективну взаємодію.
5. Використання різних жанрів у системі навчальних та позашкільних занять дозволяє поєднати патріотичне виховання з розвитком особистості та творчих компетенцій.

Таким чином, аналіз показав, що хореографія є ефективним інструментом патріотичного виховання, а вибір жанру повинен відповідати конкретним виховним цілям та завданням освітнього процесу. Результати дослідження підтверджують доцільність використання хореографії не лише як мистецької, а й як педагогічної практики, здатної ефективно впливати на формування патріотичних цінностей молоді в сучасних умовах.

У дослідженні було проаналізовано вплив трьох основних жанрів хореографії на формування патріотичних цінностей, емоційне залучення та

інтерес молоді до культури. Роль різних жанрів хореографії у патріотичному вихованні та формуванні національної самосвідомості підкреслюють у своїх роботах Калієвський і Синєок [23], Мерлянова [28], Федотова [39], Хоцяновська [40], що дозволяє поєднати теоретичні підходи з практичним аналізом.

Додатково літературні джерела підтверджують, що народна хореографія є ефективним засобом формування національної ідентичності [23; 39], сучасна хореографія – для розвитку креативності та емоційного самовираження, а бальна хореографія сприяє соціальній взаємодії та дисципліні.

2.5. Обговорення результатів впливу різних жанрів хореографії на патріотичне виховання

Проведене дослідження підтвердило, що хореографія є дієвим інструментом патріотичного виховання молоді. Аналіз впливу різних жанрів дозволив виділити особливості формування патріотичних цінностей та емоційного залучення:

1. Народна хореографія сприяє глибокому усвідомленню національної культури, розвитку національної ідентичності та патріотичної свідомості. Використання автентичних рухів, музичних мотивів і костюмів забезпечує прямий контакт молоді з культурною спадщиною. Цей жанр є основним інструментом для формування ціннісного ставлення до рідної культури. Практичний досвід показав, що учасники особливо активно долучаються до навчання народних танців, проявляють зацікавленість у вивченні традицій та проявляють підвищене емоційне включення під час виконання автентичних композицій.
2. Сучасна танцювальна хореографія демонструє високий рівень емоційного залучення та стимулює творчість, креативність і самовираження учасників. Проте вона менш ефективна у розвитку патріотичної

свідомості, що свідчить про необхідність поєднання сучасних форм танцю з елементами національної культури для досягнення комплексного виховного ефекту. Під час занять помітно, що сучасні танцювальні постановки стимулюють ініціативність і креативність молоді, а також заохочують до експериментів із руховими формами.

3. Бальна хореографія показала збалансовані результати: високий рівень емоційного залучення та середній показник патріотичної свідомості. Цей жанр сприяє розвитку дисципліни, естетики рухів, соціальних навичок та командної взаємодії. Інтеграція бальної хореографії у виховний процес дозволяє поєднувати культурне виховання з розвитком особистості та формуванням соціальних компетенцій. Спостерігається підвищення дисципліни та командної взаємодії, а також прагнення до технічної досконалості у виконанні рухів.

Загальні висновки та рекомендації:

- Використання різних жанрів у навчальних та позашкільних програмах забезпечує інтеграцію теоретичних знань про культуру з практичним досвідом, значно підвищуючи ефективність патріотичного виховання.
- Практичні спостереження свідчать, що найбільший виховний ефект досягається при поєднанні жанрів у межах однієї програми, що одночасно формує патріотичну свідомість, соціальні навички та емоційне самовираження учасників.

Хореографія, за умови правильного підбору жанрів і методик, є потужним засобом формування патріотичної свідомості молоді. Вона поєднує культурне виховання, розвиток особистості, соціальні навички та емоційне самовираження, створюючи комплексну платформу для ефективного патріотичного виховання. Таким чином, систематичне використання різних жанрів хореографії у навчально-виховному процесі дозволяє не лише

формувати патріотичну свідомість, а й сприяє всебічному розвитку молоді, зміцнює національну ідентичність та культурну самосвідомість [16].

РОЗДІЛ 3. СЦЕНАРНО-КОМПОЗИЦІЙНА РОЗРОБКА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПОСТАНОВКИ «ЩЕДРИК»

3.1. Вибір теми та обґрунтування ідеї постановки

Вибір теми є однією з ключових складових будь-якої хореографічної композиції, оскільки визначає художню спрямованість, емоційний контекст та концептуальну основу постановки. Для даної роботи обрано український музичний твір «Щедрик», що здобув всесвітню популярність завдяки мелодії Миколи Леонтовича (див. Додаток 3) та сучасному виконанню Тіни Кароль.

Обґрунтування вибору твору ґрунтується на наступних аспектах:

1. Культурна та музична цінність: «Щедрик» є символом української культурної спадщини та традицій, що дозволяє підкреслити національну ідентичність постановки.
2. Музично-художній потенціал: мелодія та ритмічна структура твору забезпечують можливість створення складної хореографічної композиції з гімнастичними елементами.
3. Поєднання традиційного та сучасного: сучасне аранжування додає динаміки, а використання костюмів – чорні легінси та вишиванки – створює контраст між класичними українськими мотивами та сучасною сценічною виразністю.

4. Методичне застосування теорії: використання композиційних принципів, ритму та пропорцій дозволяє підвищити естетичний ефект постановки.

Таким чином, постановка «Щедрик» поєднує культурну спадщину, сучасну музичну інтерпретацію та професійну хореографічну підготовку, забезпечуючи цілісний художній образ.

3.2. Музичний аналіз твору

Музика є основою будь-якої хореографічної постановки, оскільки задає ритм, темп і емоційний настрій композиції. Для цієї роботи обрано український твір «Щедрик» у сучасному аранжуванні Тіни Кароль. Сам твір був створений Миколою Леонтовичем — легендарним українським композитором і хоровим диригентом, який зробив «Щедрик» всесвітньо відомим символом української культури. Мелодія твору яскрава, впізнавана і має великий потенціал для хореографічного вираження.

Твір має помірно швидкий темп із поступовим наростанням у кульмінаційних моментах. Ритмічна структура музики дозволяє організувати рухи гімнасток наступним чином:

- спокійні музичні фрази супроводжуються плавними, витягнутими рухами рук і тулуба;
- швидкі уривки мелодії підкреслюються стрибками, обертами та динамічними переходами;
- контрасти темпу та гучності допомагають створювати цікаві композиційні рішення і підсилюють емоційний ефект постановки.

Мелодія «Щедрика» має виразні пікові моменти, які хореографічно відображаються через рухи:

- висхідні інтервали підкреслюються стрибками та підкиданнями, створюючи піднесений настрій;
- низхідні інтервали супроводжуються плавними рухами рук і тулуба, що створює відчуття завершеності;
- гармонійні переходи допомагають організувати ритмічні контрасти і посилюють виразність рухів.

Музика органічно поєднується з рухами гімнасток:

- ритмічні акценти музики підкреслюються синхронними рухами;
- паузи в музиці дають можливість створити важливі композиційні акценти на сцені;
- кульмінаційні моменти музики відповідають піковим сценічним елементам, підсилюючи емоційний ефект постановки.

Таким чином, музика «Щедрик» М. Леонтовича є не лише культурним символом України, а й основою для побудови емоційної та ритмічної структури хореографічної постановки, дозволяючи гімнасткам створити гармонійний і виразний сценічний образ.

3.3. Лібрето та сценарний план хореографічної постановки «Щедрик»

Лібрето хореографічної постановки є структурним і концептуальним елементом, що визначає логіку сценічної дії, послідовність рухів, взаємозв'язок музики, костюмів та художнього образу. У постановці «Щедрик» лібрето розроблено з урахуванням композиційних принципів та ритмічної організації музичного твору, що дозволяє максимально передати його емоційно-естетичний потенціал через рухову мову гімнасток.

Основна ідея постановки полягає у поєднанні традиційної української музики та сучасної сценічної хореографії. Лібрето передбачає зміну образів, використання сольних і групових елементів, формування ансамблевих структур, що створює цілісну емоційну лінію та підкреслює художнє навантаження твору.

Композиційні принципи постановки:

- Використання контрасту: сучасність (чорні легінси) поєднується з традиційністю (вишиванки), що підкреслює національну символіку та динаміку рухів.
- Взаємодія групових і сольних елементів: утворення ансамблевих форм та колективних малюнків на сцені забезпечує ритмічну та емоційну насиченість постановки.
- Поступове наростання динаміки: через композиційне розташування гімнасток, зміни напрямку рухів та варіації у використанні пластики рук і тулуба створюється відчуття розвитку сюжету.

Сценарний план хореографічної постановки (основні етапи сценічної дії):

1. Вихід головних виконавців, встановлення початкової композиційної форми та створення початкового художнього образу.
2. Поява групи гімнасток, формування ансамблевих структур, утворення ліній, фігур та колективних малюнків на сцені.
3. Виконання рухів, що символізують природні образи (птахи, вітер, світло), через витягнуті руки, плавні змахи та кроки на місці.
4. Розділення гімнасток на пари та групи для підкреслення взаємодії та створення складних геометричних композицій.

5. Виконання сольних елементів та підтримок, що підкреслюють кульмінаційні моменти музики та драматургічну напругу постановки.

6. Формування нових малюнків сцени через перестановки та комбінації гімнасток, що забезпечує динамічну зміну фокусів уваги глядача.

7. Завершальні композиційні форми, підкреслення гармонійного поєднання руху, музики та костюмів, створення емоційного та естетичного фіналу постановки.

Таким чином, лібрето та сценарний план постановки «Щедрик» забезпечують логічну послідовність сценічної дії, організацію простору та ритму на сцені, а також гармонійне поєднання музичних, хореографічних і візуальних елементів, що дозволяє створити цілісний художній образ та максимізувати емоційний вплив на глядача.

3.4. Мізансценічний план хореографічної композиції

Умовні позначення

- S – солістка
- D – дівчинка
- ★ – реквізит (зірка)
- P – підтримка
- D--D – пара
- Рух/напрямок: →, ↑, ↓
- ○ – коло

Експозиція

На початку композиції формується настрій і окреслюється образність.

№	Малюнок танцю	Такт	Опис
1	D1--D2 ↓	1–7	Дві учасниці виходять, тримаючись за руки: легкі помахи, оберти, короткий біг у свої точки. Створюється настрій очікування щедрювання.
2	D D D → ← D D D D D D → ← D D D D D D → ← D D D D D D → ← D D D	8–15	На сцену вибігає велика група дітей, розташовуючись у чотири лінії. Заповнення простору, створення загального сценічного образу.

Зав’язка

З’являється перший руховий малюнок і починається взаємодія між учасниками.

3	D D	16–24	Руки руками із символізмом “птаха”, кроки на місці. Утворюється єдина образна дія — “оживання природи”.
---	--	-------	---

4	D D D D o D D D D D--D D--D D--D D--D D--D D--D D--D D--D D--D	25–32	Група розділяється: відхід назад, шене вперед, формування пар. Інші учасниці створюють круговий малюнок позаду — початок сценічної взаємодії.
---	--	-------	---

Розвиток дії

Дія ускладнюється, з'являються підтримки, зміни малюнків, вихід солістки.

5	D D D D o D D D D ← D—D → ← D—D → ← D—D → ← D—D → ← D—D → ← D—D → ← D—D → ← D—D → ← D—D →	33–41	Підтримки у парах: робота в дуетах, переміщення до краю сцени.
6	DDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDD ↓ S★	42–52	Вихід солістки із зіркою. Вона проходить сценою, робить оберти, створює акцент образу “Світло”. Паралельно — вихід групи дітей однією лінією.

7	D ↓ D ↓ D ↓ D ↓ D ↓ D ↓ D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D	53–66	Через одну учасниці присідають; частина дітей вибігає вперед і утворює фігурний малюнок “галочка”.
8	D D D D D D D D D D D D D ○ D D ○ D D D D D D D D D D D D P D D S D D	67–82	Солістка повертається. Виконується підтримка солістки у шпагатах. Решта створює два кола. Після цього — динамічне розбігання, що підсилює розвиток дії.

Кульмінація

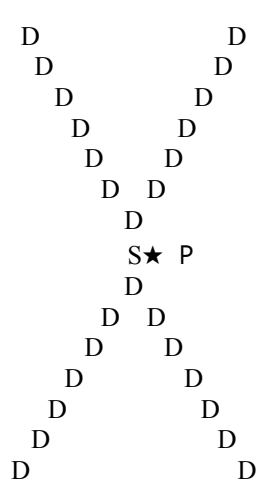
Найяскравіший, найнасиченіший момент — поява малюків, велике об’єднання групи.

9	D D D D D D D D D ○ D D ○ D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D D	83–101	Вихід малюків “навхрест”; вони з’єднуються в одну передню лінію. Позаду — дві групи дітей утворюють по одному колу. Масове сценічне наповнення.
---	--	--------	---

10	D D D D D D D D D D D D D D D D ↓ D D D D D D D ← → D D D D D D D	102–110	Малюки вибігають уперед, виконують махи руками (“пташечка”) і розбігаються у два боки. Підсилюється динаміка композиції.
----	---	---------	--

Розв’язка (Фінал)

Об’єднання всіх учасників навколо центрального образу — зірки.

11	D D o D D	111–128	Зміна малюнка — фінальна перебудова перед основним кадром.
12		129–160	Солістка зі зіркою виходить у центр сцени. Діти вибігають із чотирьох діагоналей формуючи “промені зірки”. Солістку піднімають угору зі зіркою — фінальний акорд композиції.

3.5. Опис використаних рухів та методика їх постановки

Хореографічна постановка «Щедрик» побудована на поєднанні сучасної танцювальної пластики та елементів художньої гімнастики, що дає можливість створити виразний, динамічний та технічно насичений сценічний образ. Добір рухів здійснювався з урахуванням вікових можливостей гімнасток, музичної структури твору та загальної драматургії композиції.

Основні рухові компоненти композиції

1. Пластика та сучасна танцювальна лексика

У постановці використано широкий спектр рухів, притаманних сучасній сценічній хореографії:

- плавні кроки з м'яким перенесенням ваги;
- пересування у різних напрямках (діагональ, фронт, коло);
- оберти з використанням різних позицій рук;
- динамічні рухові комбінації.

Ця лексика забезпечує легкість, повітряність та «дзвінкість», що відповідає характеру музики Леонтовича.

2. Рухи рук як ключовий емоційний компонент

Символічні рухи руками відіграють важливу роль у розкритті образу:

- хвилеподібні траєкторії, що створюють асоціацію з польотом птахів;
- акцентовані рухи на ритмічні удари;
- плавні розкриття рук, що формують візуальні «промені»;

- синхронні групові жести, які підсилюють драматургічні кульмінації.

Руки стають головним носієм образу світла, надії та різдвяної урочистості.

3. Елементи художньої гімнастики

Технічний рівень постановки підкреслюють:

- баланси («ластівка», «пасе», баланс у бік);
- гнучкі амплітудні рухи (нахили, прогини, витягування корпусу);
- стрибкові елементи малої і середньої висоти (з акцентом на синхронність);
- оберти у паралельній та класичній позиції;
- махові техніки, що гармонійно «вписані» у музичні фрази.

Переважає плавним і контрольованим рухам, що забезпечують естетику та безпеку виконання.

4. Групові побудови та взаємодія учасниць

Постановка включає різноманітні формаційні схеми:

- лінії (паралельні, діагональні, хвилясті),
- коло та подвійне коло,
- групові символічні фігури,
- рухомі зміни рисунка з переходами.

Геометрія побудов є важливим засобом композиційної драматургії, оскільки створює візуальний розвиток, підкреслює кульмінації та завершує окремі фрази твору.

Методика постановки та навчання рухів

1. Структурований поетапний підхід

Навчання розпочинається з:

- засвоєння базових рухів;
- формування правильної постави й центру ваги;
- відпрацювання техніки окремих елементів.

Лише після цього рухи поєднуються у фрази й комбінації.

2. Опрацювання музичності та ритму

Оскільки «Щедрик» побудований на повторюваних ритмічних мотивах, гімнастки вчать:

- слухати структуру твору;
- виділяти сильні й слабкі долі;
- підкреслювати музичні акценти рухами корпусу та рук;
- працювати з контрастами (плавність — різкість, швидкість — пауза).

Це формує художню цілісність виконання.

3. Метод показу, пояснення та корекції

Робота з дітьми передбачає:

- демонстрацію руху тренером,
- пояснення технічної сутності,
- поступове відпрацювання (повільно → середній темп → робочий темп),
- корекцію положення корпусу, ніг, рук, амплітуди та напрямку.

Корекція здійснюється м'яко, з акцентом на безпечність виконання.

4. Розвиток синхронності та командної взаємодії

Синхронність є ключовим критерієм якості групової постановки.

Для досягнення злагодженості застосовуються:

- репетиції у малих групах;
- повтори елементів під рахунок;
- дзеркальне виконання для відчуття простору;
- тренування в умовах максимально наближених до сцени.

5. Формування артистичності

Окремим напрямом роботи є:

- робота з емоційним виразом,
- мімікою,
- напрямком погляду,

- акцентами жестів.

Гімнастки навчаються не лише техніці, а й створенню образу — світлого, чистого, радісного, що відповідає характеру «Щедрика».

6. Інтеграція технічних та емоційних засобів

Остаточний етап постановки — поєднання:

- технічної майстерності,
- музичності,
- групової узгодженості,
- емоційного наповнення.

Саме ця інтеграція формує сценічну завершеність та художню цінність композиції.

Методика підготовки постановки включає поетапне відпрацювання рухів:

1. Розучування окремих елементів: спочатку тренуються базові стрибки, оберти та пластичні рухи окремо від музики.
2. Синхронізація з музикою: після освоєння елементів виконавці виконують рухи під музичний супровід, відпрацьовуючи ритмічну та емоційну відповідність.
3. Комбінування елементів: поєднання окремих рухових фраз у цілісні блоки відповідно до сценарного плану.
4. Групові перестановки та фігури: формуються колективні структури, узгоджуються позиції та взаєморозташування учасниць.
5. Репетиційне відпрацювання композиції: проводиться цілісне виконання хореографічної постановки з урахуванням сценічного простору, костюмів

і реквізиту; даний етап передбачає корекцію технічних та художніх аспектів і підтверджується фотоматеріалами (див. Додаток 4).

3.6. Костюми, реквізит та сценографія

Візуальне оформлення постановки є невід’ємною складовою цілісного художнього образу хореографічної композиції «Щедрик». Костюми, реквізит та сценографія не лише формують зовнішній вигляд постановки, а й підсилюють її змістові акценти, символіку та емоційне сприйняття.

Костюми

Костюмне рішення ґрунтується на поєднанні сучасних сценічних стандартів та української етнічної традиції. Образ гімнасток вибудований із таких елементів: (див. Додаток 5):

- чорні сценічні легінси, що забезпечують максимальну свободу рухів і не відволікають увагу глядача від техніки виконання;
- вишиванки, які виступають ключовим етнокультурним компонентом та підкреслюють національний характер постановки;
- гімнастичні напівчешки, що дозволяють виконувати як гімнастичні, так і хореографічні елементи;
- зачіска – акуратна гулька, яка не лише відповідає сценічним вимогам, а й не заважає виконанню рухів;

Такий підхід дозволяє поєднати технічну функціональність костюма з художньою символікою українських традицій.

Реквізит

У постановці використано мінімальний, але змістовно насичений реквізит.

Зірка. (див. Додаток 6) Основний сценічний символ композиції, що супроводжує солістку в ключових епізодах. Зірка уособлює:

- світло,
- надію,
- різдвяний дух,
- кульмінаційну ідею об'єднання.

Саме цей реквізит стає головним візуальним акцентом у фіналі композиції.

Додатковий реквізит не застосовується — це дозволяє зберегти чистоту сцени та спрямувати увагу глядача на хореографічні рисунки й гімнастичну техніку.

Сценографія

Сценографічне рішення композиції «Щедрик» має лаконічний, сучасний характер і спрямоване на підтримку змісту твору.

Організація сценічного простору

Простір оформлено максимально функціонально, що забезпечує:

- можливість формування ліній, діагоналей, кіл та великих групових рисунків;
- візуальну читабельність мізансцен;
- динамічну зміну композицій без перевантаження сцени.

Лаконічність оформлення створює ефект прозорості, дозволяючи глядачеві зосередитися на пластиці руху.

Взаємодія костюма, сценографії та реквізиту

Завдяки узгодженому використанню всіх елементів візуального оформлення постановка набуває:

- цілісності художнього образу,
- емоційної глибини,
- етнокультурної виразності.

Таке оформлення підсилює змістову лінію композиції й створює повноцінний сценічний простір для художнього втілення твору.

3.7. Застосування теоретичних положень

У процесі створення хореографічної постановки «Щедрик» ключовим завданням було не лише досягнення естетичної гармонії, але й раціональне застосування теоретичних знань, отриманих у першому і другому розділі роботи. Теорія хореографії, композиції та психології сприйняття стала фундаментом для побудови постановки, забезпечуючи логічну послідовність рухів, виразність музичних акцентів та гармонійне сприйняття композиції глядачем.

Використання композиційних принципів

Композиційна організація постановки ґрунтується на принципах гармонійного поєднання рухів, ритму та простору:

- Принцип контрасту дозволив виділити кульмінаційні моменти пісні, підкреслити музичні паузи та створити динамічні «піки» у виконанні танцівників. Наприклад, у частині, де звучить швидка мелодія, були використані групові елементи з інтенсивними обертами та стрибками, а спокійні музичні фрази підкреслені плавними, повільними рухами рук і корпусу.

- Принцип ритмічної організації простору визначав розташування виконавців на сцені, взаємодію між ними та побудову візуальних ліній, що створюють цілісну композицію та забезпечують гармонійне сприйняття глядачем.

Психологія сприйняття глядача

Теоретичні знання про психологію сприйняття були застосовані для підвищення ефекту постановки:

- Використання контрастів рухів та темпу сприяє залученню уваги та формує емоційне напруження.
- Синхронність підсилює враження від групових елементів і створює відчуття цілісності та гармонії.
- Правильне чергування повільних та швидких, м'яких та різких рухів допомагає глядачу «читати» музичну драматургію та сприймати композицію як завершений художній твір.

Практичне застосування теорії у побудові композиції

Теоретичні положення були реалізовані у конкретних елементах постановки:

- кульмінаційні рухи (оберти, стрибки, польоти) прив'язані до пікових моментів музики, що підсилює драматургічну виразність;
- групові перестановки відповідають принципу візуальної динаміки й забезпечують гармонійне заповнення сценічного простору;
- плавні переходи між елементами формують безперервність композиції та усувають різкі структурні розриви.

У результаті застосування теоретичних положень, викладених у попередніх розділах, постановка «Щедрик» набула художньої завершеності,

емоційної насиченості та композиційної цілісності. Рациональне поєднання теорії та практики дозволило створити хореографічний твір, у якому гармонійно поєднані музика, рух і сценічний образ. Крім художньої цінності, постановка реалізує й виховний потенціал: вона сприяє формуванню патріотичної свідомості, національної ідентичності та культурної самосвідомості учасників [23, 28].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ДО МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У магістерській роботі здійснено комплексне теоретичне й практичне дослідження впливу хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей молоді, що дозволило всебічно розкрити особливості взаємодії художньо-пластичних засобів із процесами становлення національної самосвідомості. Одержані результати підтверджують високий потенціал хореографії як ефективного інструменту національно-патріотичного виховання та засобу емоційно-ціннісного впливу на особистість.

У першому розділі роботи обґрунтовано сутність патріотизму як соціально-психологічного та культурного феномена, визначено його ключові структурні компоненти та чинники розвитку. На основі аналізу наукових джерел доведено, що патріотичні цінності формуються у процесі інтеграції раціонального осмислення історико-культурного спадку з емоційно-образним сприйняттям національних смислів. Показано, що хореографічне мистецтво, завдяки своїй синтетичній природі, здатне відтворювати історичні образи, художні архетипи, символи національної культури та забезпечувати глибокий

вплив на особистість через візуально-пластичний і музичний канали сприйняття.

Аналіз історичних аспектів розвитку українського хореографічного мистецтва засвідчив, що танець завжди був носієм етнокультурних смислів, виступав засобом збереження традицій, обрядовості та національної пам'яті. Доведено, що на різних етапах історичного становлення хореографія виконувала функції консолідації спільноти, моделювання ціннісних орієнтирів і трансляції культурних кодів. Це визначило її сучасний виховний потенціал.

У процесі теоретичного аналізу виявлено та систематизовано основні художньо-виражальні засоби хореографії, які мають високу здатність впливати на формування патріотичних почуттів. До них належать пластична мова жестів і позицій, композиційна драматургія, ритмічна організація руху, фольклорні мотиви, національний костюм, символіка кольорів, а також специфіка музичного супроводу. З'ясовано, що саме поєднання цих засобів забезпечує глибоке емоційне занурення глядача та створення цілісного художнього образу нації.

У другому розділі роботи проведено емпіричне дослідження впливу хореографічного мистецтва на формування патріотичних цінностей молоді. Було визначено мету і завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів, серед яких анкетування, спостереження, тестування та аналіз відеоматеріалів хореографічних виступів. Результати дослідження продемонстрували, що систематичне залучення молоді до різних жанрів хореографії – народної, сучасної, естрадної – сприяє підвищенню рівня національної самосвідомості, формуванню патріотичних почуттів і позитивної мотивації до вивчення культурного спадку України.

Третій розділ роботи має практичний характер і містить авторську розробку хореографічної композиції патріотичного спрямування на основі

музичного твору «Щедрик». У ході постановочної роботи визначено концептуальну ідею твору, розкрито художньо-образний задум та здійснено добір хореографічної лексики згідно з драматургією музичного матеріалу. Детально проаналізовано темпо-ритмічну та динамічну структуру композиції, визначено засоби підкреслення кульмінаційних моментів, пауз, акцентів та контрастів.

Практичний проєкт продемонстрував ефективність інтеграції теоретичних положень першого розділу в реальну постановку: застосування принципів композиції, ритмічних законів, закономірностей психології сприйняття, символіки руху та сценографічних рішень. Особлива увага приділена взаємодії музики, руху та костюма (вишиванка + чорні легінси), що забезпечує виразність патріотичного образу та посилює емоційний вплив на глядача.

У ході практичної реалізації постановки встановлено, що поєднання фольклорних інтонацій, українського національного костюма, сучасної пластики та символічних групових формувань сприяє формуванню у молоді почуття гордості, причетності до української культури, позитивної емоційної реакції на національні символи та самоусвідомлення власної ідентичності.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що хореографічне мистецтво є вагомим та ефективним засобом формування патріотичних цінностей молоді. Розроблена авторська постановка «Щедрик» демонструє практичну реалізацію різних художньо-виражальних засобів та може бути використана як зразок для подальших хореографічних, педагогічних та мистецько-виховних проєктів патріотичного спрямування.

Отримані у дослідженні результати формують підґрунтя для подальших наукових пошуків у напрямі інтеграції мистецьких практик і національно-патріотичного виховання, розробки інноваційних методик навчання та

створення сучасних хореографічних творів, здатних впливати на формування національної ідентичності нових поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюшенко, О. М. Патріотизм — це феномен чи самосвідомість нації? // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. 2018. № 1 (11). С. 13–18. URL: http://journals.stu.cn.ua/problem_y_sotsialnoyi_roboty/article/view/133513/130004 (дата звернення: 15.10.2025).
2. Бех, І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
3. Бех, І. Д. Національна ідея становлення громадянина-патріота України: програмно-виховний аспект. Київ: ІПВ АПН України, 2008. 40 с.
4. Бех, І., Чорна, К. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12–13. С. 26–37.

5. Березівська, Л. Д. Ідея національно-патріотичного виховання школярів у добу Української революції: за матеріалами журналу «Вільна українська школа» (1917–1920) // Рідна школа. 2016. № 1. С. 57–62.
6. Білий, Д. Національна ідентичність та становлення модерних націй — сучасне осмислення проблеми // Схід. 2015. № 3. С. 8–11.
7. Білогур, В. Спорт як чинник виховання патріотизму // Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (3–4 черв. 2016, м. Мелітополь). Мелітополь, 2016. Ч. 2. С. 20–23.
8. Боярчук, О. І., Микитюк, Л. В., Устич, Ю. П. Патріотичні акварелі: Формування свідомого громадянина-патріота України: навч.-метод. посіб. Біла Церква: КНЗ КОР «КОПОПК», 2015. 264 с.
9. Бондаренко, О. Ю. Актуальні питання патріотичного виховання // Історія та правознавство. Позакласна робота. 2014. № 3 (03). С. 5–9.
10. Бондаренко, О. Виховання патріотизму української молоді в історичній ретроспективі [Електронний ресурс] / О. Бондаренко // Вісн. Нац. академії Держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогіка. 2016. Вип. 6. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_4 (дата звернення: 05.10.2025).
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Булес. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
12. Великосельська, О. М., Коваль, Т. П. Фестиваль патріотичного українського слова — дієва форма виховання сучасної молоді // Матеріали наук. семінару КНУКіМ. 2019. Вип. 2. С. 18–22.
13. Вербицька, П. В. Виховання громадянина і патріота України як суспільно-педагогічний виклик // Педагогіка-психологія. Вісн. НАПН України. 2015. № 3. С. 58–63.
14. Вербицький, В. В., Литовченко, О. В. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія. Київ: Педагогічна думка, 2012. 192 с.

- 15.Вишневський, О. Сучасний ідеал виховання української молоді та український національний характер // Освіта. 2014. Берез. № 12. С. 6–7.
- 16.Вініченко, А. А. Особливості патріотичного виховання молоді у викликах сьогодення // Вісник післядипломної освіти. Вип. 20(49). Серія «Педагогічні науки» (Категорія «Б») / Bulletin of Postgraduate Education. Issue 20(49) Educational Sciences Series (Category «B»). 2022. С. 22–34. — Режим доступу: [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-20\(49\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-20(49)) (дата звернення: 07.11.2025).
- 17.Гавлітіна, Т. М. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Рівне: Волинські обереги, 2007. 125 с.
- 18.Добровольська, Л. Н., Чорновіл, В. О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: навч.-метод. посіб. Черкаси, 2016. 140 с.
- 19.Журавко, Т. В. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку: теоретичний аспект // Наука. Освіта. Молодь. Умань, 2017. С. 175–177.
- 20.Загородня, А. Національно-патріотичне виховання в частині професійної підготовки майбутніх учителів // [Електронний ресурс] / Bulletin of Postgraduate Education. 2025. № 9. С. 80–94. — Режим доступу: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-80-94> (дата звернення: 07.11.2025).
- 21.Єпіхіна, М. І. Про поняття та терміни української етнопедагогіки // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2011. № 10. С. 27–37.
- 22.Каплуновська, О. Україна – моя Батьківщина: парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 208 с.
- 23.Калієвський, К. В., Синєок, В. А. Патріотичне виховання молоді засобами народного хореографічного мистецтва. 2022.

- 24.Мачуський, В. В. Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: монографія. Київ, 2017. 220 с.
- 25.Матяшук, В. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 384 с.
- 26.Медвідь, Ф. М., Медвідь, А. М. Національно-патріотичне виховання молоді в системі вищої школи: теоретико-методологічні засади // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНТЕУ, 2002. С. 32–34.
- 27.Медвідь, Ф. М. Сучасний український виховний ідеал в умовах необхідності зміцнення національної єдності // Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку. 2010. Вип. 2. С. 51–55.
- 28.Мерлянова, О. А. Роль патріотизму у виховному процесі дитячо-юнацького хореографічного колективу // Інноваційна педагогіка. 2019. № 19. С. 160–163.
- 29.Міністерство освіти і науки України. Національно-патріотичне виховання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vikhovannya> (дата звернення: 15.10.2025).
- 30.Падалка, Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
- 31.Пастухова, С. І. Методика національно-патріотичного виховання в закладах освіти // Педагогіка і освіта. 2020. № 4. С. 55–63.
- 32.Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України; Стратегія від 18.05.2019 № 286/2019 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/286/2019> (дата звернення: 01.12.2025).
- 33.Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580/2015> (дата звернення: 01.12.2025).

- 34.Стельмахович, М. Г. Ідеї родинного виховання та їх реалізація у сучасній педагогіці: автореф. дис. канд. пед. наук. Ялта, 2010. 20 с.
- 35.Стех, Є. О. Професійно-технічний навчальний заклад як середовище формування патріотизму учнівської молоді // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2012. № 3–4. С. 32–40.
- 36.Сухомлинська, О. В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. Київ, 2006. 37 с.
- 37.Сухомлинська, О. В. Історико-педагогічний процес: новітні підходи до загальних проблем. Київ: АПН, 2003. 68 с.
- 38.Сухорукова, В. М. Як виховати патріота. Харків: Ранок, 2015. 27 с.
- 39.Федотова, Я. П. Роль хореографії в культурній спадщині України // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2024.
- 40.Хоцяновська, Л. Ф. Тенденції та перспективи розвитку народного хореографічного мистецтва України // Молодий вчений. 2018. № 1 (53). С. 191–194.
- 41.Чупрій, Л., Сіра, О. Патріотичне виховання як чинник формування національної ідентичності в умовах російської агресії // Krakowskie Studia Małopolskie. 2022. № 3 (35). С. 27–44.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Бех Іван Дмитрович

Додаток 2

Сухомлинська Ольга Василівна

Додаток 3

Леонтович Микола Дмитрович

Додаток 4

Репетиції

Додаток 5

Костюм

Додаток 6

Реквізит

